

Zán Krisztina

„Az Európai Unió biztonság- és védelempolitikájának megjelenése a Határország idegenrendészeti tevékenységének gyakorlati megvalósításában” című doktori (PhD) értekezés bibliometriai vizsgálata

Motto: „A „tudomány” egyszerűen csak azoknak a recepteknek a gyűjteménye, amelyek mindig beválnak. Minden más csak irodalom.”

(Paul Valery)

1. Bevezetés

A kutatás, különösen ha tudományos munka elkészítését tűzzük ki célul, nem nélkülözheti a vizsgált témakör irodalmának, szakirodalmának széleskörű feldolgozását. Bármely vizsgált témában hihetetlen mennyiségű forrásanyag kutatását, elemzését kell a kutatónak elvégeznie. Ennek során súlyoznia, mérnie kell azt, hogy a rendelkezésére álló anyagok milyen értéket képviselnek, hová sorolhatóak.

Ahhoz, hogy az Európai Unió biztonság- és védelempolitikájának, illetve a Határország idegenrendészeti tevékenységének bibliometriai vizsgálatát érdemben elvégezhessem, szükségesnek tartom, hogy rövid áttekintést nyújtsak a bibliometria és a tudománymetria kialakulásáról, tisztázzam annak tárgyát, módszerét.

A **tudománymetria** kifejezést *Vaszilij Nalimov* vezette be 1969-ben. Ezt a címet – eredeti orosz nyelven „*Naukometrija*” – adta könyvének, amelyben meghatározta a diszciplína tárgykeretét. A tudományról megállapítható, hogy időben előrehaladó folyamat, s mint ilyen, kvantitatív¹¹ jellegű vizsgálatnak vehető alá, csakúgy, mint a biológia, a kémia vagy a fizika időtől függő folyamatai. Fenomenológiai¹² szempontból a tudomány új információk felkutatását célozza. Ez a folyamat egyszerre kumulatív¹³ és kollektív jellegű. Ez azt jelenti, hogy minden tudományos produktum – bizonyos mértékig – a már korábban lefektetett elvekre, eredményekre épül. Összességében megállapítható, hogy új tudományos eredmények mindig a korábbiak újraelemzése és továbbfejlesztése révén keletkeznek. Nem szabad megfeledkeznünk arról a tényről sem, hogy a tudomány önszervező rendszer, amelynek fejlődését annak információáramlásai vezérlik. *Nalimov* szerint tudománymetrián mindazok a kvantitatív módszerek értendők, amelyekkel az információs folyamatként értelmezett tudomány vizsgálható.

Egy másik tudósról is említést kell tennem: *Derek de Solla Price*-ről, akit a tudománymetria megalapítójának tekintünk. Brookhavenben, a híres atommagkutató központban tartott előadásait magyarul 1979-ben jelentette meg az Akadémia Kiadó „*Kis tudomány – nagy tudomány*” címmel.

A vizsgált téma bibliometriai megközelítésének módja abban áll, hogy – mellőzve a matematikai részleteket – statisztikai módszereket alkalmazok az adott tudomány különböző dimenzióinak mérésére, azoknak a törvényeknek a felkutatására, amelyek ennek a tudománynak a nagybani viselkedését és növekedését szabályozzák. Price gondolatvilágának jegyében törekszem

---

¹¹ Kvantitatív: mennyiségi (Bakos Ferenc: *Idegen szavak és kifejezések szótára*. - Budapest, Akadémia Kiadó, 1973. - p. 478.)

¹² Fenomenológiai: a közvetlenül észlelhető sajátságokra, illetve ezek összefüggéseire irányuló leíró jellegű kutatás, amely azonban tartózkodik a mélyebb okok, a jelenségek mögött levő törvényszerűségek feltárásától (Bakos Ferenc: *Idegen szavak és kifejezések szótára*. - Budapest, Akadémia Kiadó, 1973. - p. 255.)

¹³ Kumulatív: csoportos, együttes (Bakos Ferenc: *Idegen szavak és kifejezések szótára*. - Budapest, Akadémia Kiadó, 1973. - p. 475.)

arra, hogy világosan kifejezésre juttassam az általam elemzett tudomány mérésére, kvantifikálására irányuló törekvésemet.

Megjegyezni kívánom, hogy ha tényként kezeljük, hogy a természettudományok tudományának kvantitatív szempontból történő vizsgálata még túl fiatal diszciplína, akkor azt kell mondanom, hogy a társadalomtudományok – és ezen belül különösen a rendvédelem tudományszak – kvantifikálása még csak gyerekcipőben jár. Ezt a dolgotom későbbi részében tényekkel fogom alátámasztani. Ugyanakkor azt is hangsúlyoznom kell, hogy a 21. századi információs- és tudásalapú társadalomban egyre nagyobb igény jelentkezik ennek a törekvésnek a megvalósítására. Dolgotom 5. fejezetében utalni fogok rá, hogy melyek azok a kitorési pontok, elgondolások, amelyek mentén lehetőséget látok a pozitív irányba történő elmozdulásra.

2. Az idegenrendészet K+F működési mechanizmusa

Az **alapkutatás** az objektív világ jelenségeinek megfigyelésére és megismerésére, a természeti és társadalmi jelenségek belső összefüggéseinek, törvényszerűségeinek feltárására irányuló kutatás, amelynek célja új tudományos ismeretek szerzése, új kutatási területek felfedezése.

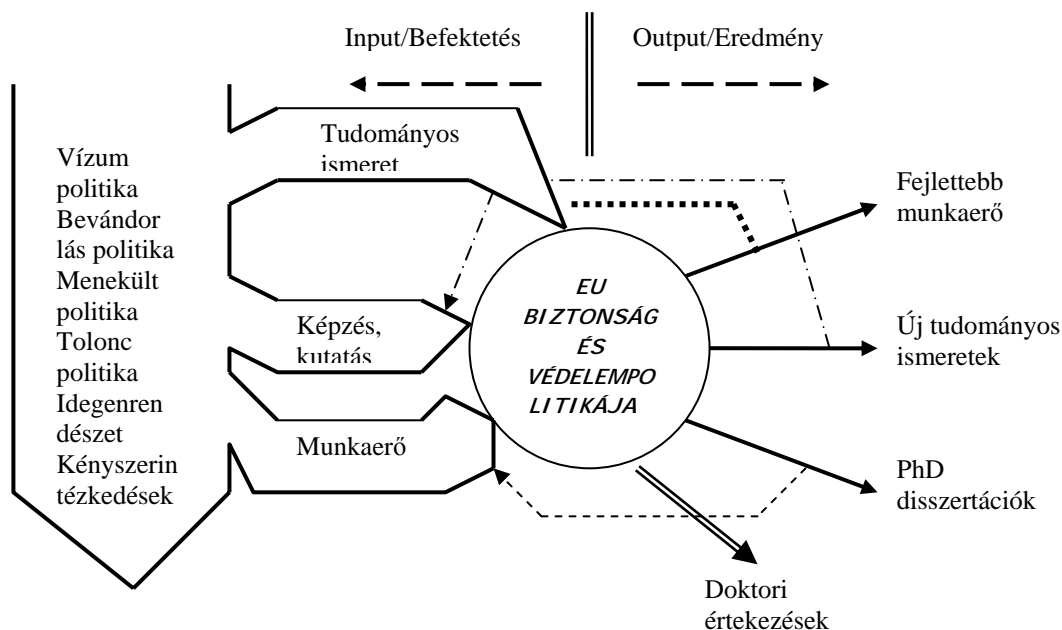
Az **alkalmazott** kutatás elméleti vagy kísérleti kutató tevékenység, amelynek célja konkrét eljárások, technológiák és módszerek kidolgozása, anyagok vagy szerkezetek előállítás, a gyakorlat által felvetett problémák közvetlen megoldása. Társadalomtudományi kutatások területén – vagyis esetünkben is – az alkalmazott kutatás gyakorlati szempontok felé irányul azzal a céllal, hogy megvilágítson, vagy előkészítsen döntéseket, intézkedéseket különleges emberi vagy társadalmi problémák és helyzetek megoldása érdekében.

A **fejlesztés (kísérleti fejlesztés)** az alapkutatás és alkalmazott kutatások hazai vagy külföldi eredményeinek gyakorlati hasznosítására, egy-egy konkrét termelési cél elérésére irányuló tevékenység. Társadalomtudományi kutatásoknál ez a tevékenység nem jelölhető, de létezik.

Kutatási témám kifejezetten elméleti jellegű, amely támaszkodik mind a korábbi alapkutatások (elsősorban a tudományos értekezések), mind pedig az alkalmazott kutatások (esettanulmányok, szakcikkek) eredményeként megállapított tényekre, összefüggésekre, a gyakorlatban alkalmazható eljárásokra. Kutatásom célja a korábbi ismeretek újrafeldolgozása, továbbfejlesztése, ezáltal új információ előállítása s újabb kutatandó kérdések megfogalmazása.

Amennyiben a tudományos tevékenység folyamatát modellezni kívánjuk, ez a modell akkor a leginkább kézzelfogható, ha egy gépezethez hasonlítjuk. A gépezetnek „input” és output oldalát különböztetjük meg. A tudomány működési mechanizmusának bemeneti oldalán elsődleges befektetésként jelentkezik az anyagi ráfordítás és a munkaerő. A kimeneti oldalon az eredmény található, amely az alapkutatás esetében a rögzített tudományos ismeret.

A tudomány általános gépezetének működéséhez hasonlóan egyes szakterületek működési mechanizmusa is megszerkeszthető. Hasznos ismereteket nyerhetünk az idegenrendészetéről, annak belső összefüggéseiről és hajtóerőiről, ha megpróbálom felvázolni annak működési mechanizmusát:

Az idegenrendészet K + F működési mechanizmusa

(Tudományos kutatás elmélete II. szöveggyűjtemény 2. ábra alapján,

szerk.: Zán Krisztina)

Az **idegenrendészet K+F működési mechanizmusának** input oldalán a tudományos ismeret és a munkaerő áll, amelyek egy főágnak, az európai uniós biztonság- és védelempolitikának és az erre irányuló alap kutatásnak különböző leágazásai. A tudományos gépezet produktuma – az új ismeretanyag és a fejlettebb munkaerő – visszacsatolódnak a gépezet működésébe. A folyamat **fő hajtóereje** a főág balról-jobbra ható nyomása, a különböző tudományterületekben felhasználható eredmények iránti szívóhatás. A hajtóerő hatásának, vagyis a tudományág fejlődésének mérésére bármelyik input vagy output adat felhasználható lenne.

A működési mechanizmus felderítésével elkerülhető a hamis következtetések levonása, a tudományometriai elemzéssel nyert adatok helytelen értelmezése. Az út a jelenségek belső összefüggéseinek, törvényszerűségeinek feltárására irányuló kutatástól az eredmények gyakorlati hasznosításáig vezet.

3. Az Európai Unió biztonság- és védelempolitikájával foglalkozó publikációk bibliometriai értékelése

A tervezett doktori (PhD) értekezésem két nagy téma egymásra gyakorolt kölcsönhatását vizsgálja, nevezetesen az Európai Unió biztonság- és védelempolitikáját és a Határőrség idegenrendészeti tevékenységét. Ezt azért kívánom hangsúlyozni, mert az elvégzett szakirodalmi kutatás során teljesen eltérő eredményre jutottam a két szakterület bibliometriai értékelésekor.

Mindössze egy évtizedre visszamenően is már megállapítható, hogy a közösségi védelempolitikával kapcsolatban cikkek, könyvek sokasága született, nem is beszélve arról, hogy hazánk uniós csatlakozásának közeledtével mennyire megnövekedett az erre a területre irányuló publikációs hajlam.

A kutatási témám szempontjából releváns szakirodalmi adatbázis áttanulmányozása során 49 darab közleményt tartottam kiemelésre érdemesnek, vagyis primer forrásanyagként. Ebből 33 publikáció (67%) kapcsolódik valamilyen szinten az Európai Unióhoz vagy vizsgál nemzetközi migrációs kérdéseket.

Mivel az adott témára vonatkozó teljes és rendezett ismeretekkel még nem rendelkezem, reprezentatív mintavétellel próbáltam meg következtetéseket levonni az értekezéshez felhasználható nemzetközi szakirodalmi háttéranyagáról. Már ez is elegendőnek bizonyult ahhoz a ténymegállapításhoz, hogy az idegen nyelvű cikkek száma többszörösével meghaladja a magyar nyelvűeket.

Megvizsgáltam a publikáló nők arányát a fent említett két szakterület vonatkozásában. Figyelemre méltó eredménynek tekinthető, hogy 10 nőből 8 foglalkozott közösségi migrációs politika elemzésével és mindössze ketten boncolták az ehhez kapcsolódó hazai viszonyokat.

Összességében megállapítottam, hogy tervezett doktori értekezésem első részének témájában bőven lesz lehetőségem alapkutató végzésére.

4. A magyarországi idegenrendészeti publikációk kutatómetriai elemzése

A rendvédelem témakörben készített publikációk elsősorban a **Határőrségi (később Határrendészeti) Tanulmányok**¹⁴, a **Belügyi Szemle**¹⁵, és a **Hadtudomány**¹⁶ hasábjain jelennek meg. A szakterületek növekedésének mérésére leginkább a gondosan összeállított bibliográfiák szolgálhatnak kiindulási alapul, ezért áttekintetten a Határőrségi Tanulmányok Bibliográfiáját, amely az 1992-2000 közötti időszakot öleli fel, továbbá a Belügyi Szemle című folyóirat 2001-2005 között megjelent cikkeinek bibliográfiáját, valamint a Hadtudomány című folyóiratban 1998-2005 között megjelent kiadványok repertóriumát.

Arra a következtetésre jutottam, hogy hihetetlenül kevés a Határőrség idegenrendészeti tevékenységét bemutató szakirodalom, pedig a vizsgált időszak szinte egybeesik a közösségi anyaggal kapcsolatban született publikációkat elemző terminussal, hiszen az 1993. évi LXXXVI. törvény¹⁷ volt az, amely 1994. január 1-től idegenrendészeti hatáskörrel ruházta fel a szervezetet.

Az eltelt közel 10 év alatt mindössze egy összefoglaló anyag született a témakörben. Ezen kívül részterületek vizsgálatát adták diplomamunkáikban azok az idegenrendészetben dolgozó kollégák, akik a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián, illetve a Nemzetvédelmi Egyetem határrendészeti és -védelmi vezetői szakán diplomáztak. Az elemzett 16 publikációból 6 darab készült ennek az eljárásnak a keretében, vagyis 37,5%-uk. Doktori értekezés egyáltalán nem készült a szakterületről. Mindezek alapján úgy gondolom, hogy tervezett disszertációm hiánypótló lesz, mivel új irányokat, s ennek megfelelő új szervezeti rendszert vázolhat fel, de ezen túl az egységes történeti visszatekintést is lehetővé teszi.

Mivel a formális csatornákon keresztül ilyen kevés információhoz jutottam, ezért nagy jelentőséget tulajdonítottam az informális közlési módoknak. Az informális csatornák között a legfontosabbak:

- tudományos összefüggések előadásai,**
- konferenciaanyagok,**
- jelentések,**
- értekezések,**
- preprintek.**

A felsoroltak közül csak azokról teszik említést, amelyek témám szempontjából relevanciával bírnak:

---

¹⁴ A Határőrség Tudományos Tanácsának kiadványa

¹⁵ A Belügyminisztérium szakmai, tudományos folyóirata

¹⁶ A Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata

¹⁷ 1993. évi LXXXVI. törvény a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról, Complex CD Jogtár

- **A tudományos összejövetelek** kitüntetett szerepet töltenek be a kommunikációban. Ez jelenti az információcsere első lépését. A rendvédelem tudományszakhoz három jelentős tudományos társaság – a Magyar Hadtudományi Társaság, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság és a Magyar Rendészettudományi Társaság – tevékenysége is kapcsolódik, amelyek évente több alkalommal is rendeznek különböző témakörökben tudományos konferenciákat, ahol kikristályosodhatnak a primer információk, s az összejövetelek eredményét kiadvány rögzíti.
- **A konferenciaanyagok** jótékony hatást gyakorolhatnak az adott téma kutatására. A konferenciaanyagok gyűjteményes változata – amely a konferenciával egy időben vagy röviddel utána jelenik meg – átmenetet képez az informális és formális csatornák között. Mivel nem lektorált, nem ellenőrzött, az informális (szóbeli) közlés műfajába tartozik. A tudományos közösség a szerzővel szemben elnézőbb, mint a folyóiratcikk esetében. Az előadás elfogadása a kötetnek formális színezetet ad. Jelentős a kommunikációs folyamatában, mert a résztvevők körén túl terjeszti az információt és koncentrálna a témában kapott legfrissebb eredményeket.

2001. óta adja ki a Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja a Pécsi Határőr Tudományos Közleményeket, amelynek 3 kötetében *egy idegenrendészeti témájú cikk sem szerepel.*

Jelenleg folynak a nyomdai munkálatai a Határrendészeti Közlemények 2005/1. különszámának, amely „A fegyveres erőktől a rendvédelmi szervekig” címmel megrendezett konferencia előadásait foglalja magába. Szerkesztés alatt áll a 3. különszám, amely a 2005. május 26-án Nagykanizsán megtartott nemzetközi tudományos konferencián elhangzott referátumokat tartalmazza. *Idegenrendészeti témakörben itt sem találunk anyagot.*

- A **preprintek** a kéziratok korlátozott körben való szétküldése előzetes véleménykérés céljából. A tudományos értekezések munkahelyi vitája előtt célszerű igénybe venni ezt a „szűrőt”, mivel hatékonyan hozzájárulhat ahhoz, hogy tartalmilag és formailag koherens rendszert alkosson a mű.

5. A jövőre vonatkozó elképzelések

2004. december 16-i hatállyal a Határőrség Országos Parancsnoka a Határőrség Országos Parancsnokság Képzési és Módszertani Főosztályáról a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Határőr Tanszékeire telepítette – és személyemben nevesítette – a Határőrség Tudományos Tanácsa tudományszervezői feladatainak végzését. Ez a feladatkör szorosan kapcsolódik a tanszéken betöltött tudományos kutatói beosztásomhoz.

Az eltelt fél év alatt felhalmozott tapasztalataim és ennek az anyagnak az összeállítása során végzett kutatómunkám alapján megfogalmazódtak bennem olyan lehetőségek, amelyekről úgy gondolom, hogy megkönnyíthetik a hallgatók, a kutatók vagy csupán az egyszerűen az adott témák iránt érdeklődők számára a bibliográfiai kutatást és ezzel egyben hozzájárulhatnak a potenciális szerzők produktivitásának növeléséhez:

- Továbbra is fenn kívánom tartani a konferencia anyagok szerkesztésének jól bevált gyakorlatát. Mivel kimondottan az általam kutatott témában – ahogyan ezt a 4. fejezetben igyekeztem tényekkel alátámasztani – meglepően kicsi a publikációs igény, ezért igyekszem ezt egy nemzetközi, szakmai tudományos konferencia (esetleg konferencia sorozat) megrendezésével motiválni.

- Meg kívánom jelentetni a Határrendészeti Tanulmányok 2001-2005. közti bibliográfiáját, hiszen ez nagymértékben megkönnyíti a keresett anyagok gyors felkutatását.
- A 21. századi informatikai fejlődés felhasználásával az eddig megjelent valamennyi Határőrségi-, illetve Határrendészeti Tanulmány számítógépes feldolgozására tettem kezdeti lépéseket. Ez a rendszer lényegesen felgyorsítaná a szükséges információkhoz való hozzájutást, talán ezáltal is hozzájárulva a publikációs kedv növeléséhez.

6. Befejezés

Dolgozatomban rövid áttekintést nyújtottam a bibliometria és a tudománymetria kialakulásáról, tisztáztam annak tárgyát, módszerét. Foglalkoztam az alap- és alkalmazott kutatás és a fejlesztés kérdéskörével. Kidolgoztam az idegenrendészet K+F működési mechanizmusát. Elvégeztem az Európai Unió biztonság- és védelempolitikájával, illetve a magyar idegenrendészettel kapcsolatban az utóbbi 10 évben megjelent publikációk tudománymetriai értékelését. Mindezek figyelembevételével igyekeztem megfogalmazni olyan elgondolásokat, amelyek hozzájárulhatnak az általam kutatott témában végzett publikálások motiválásához, ösztönzéséhez.

Összegzésként megállapítható, hogy az eddig megjelent és szakirodalmi forrásként felhasználható publikációk zömmel részkérdéseket érintenek, azonban alkalmasak arra, hogy egy átfogó elméleti munka szintézisét képezzék. Bízom abban, hogy az Európai Unió biztonság- és védelempolitikájának és a Határőrség idegenrendészeti tevékenységének kölcsönhatásával foglalkozva sikerül egy széles szakirodalmi bázisra épülő, a forrásanyagot alkotó módon szintetizáló és a tudányszakot gyarapító elméleti munkát megalkotni.

Felhasznált irodalom

1. Tudományos kutatás elmélete II. Szemelvények a tudománymetria témaköreiből (Szöveggyűjtemény a doktori képzésben résztvevők részére) Budapest, ZMNE 2003. Összeállította: Dr. Szilágyi Tivadar Dr. Bujdosó Ernő: „Bibliometria és tudománymetria” című könyve alapján (Budapest, 1986. ISBN 963 201 260 1)
2. Szemelvények a tudománymetria témaköreiből (ZMNE)
3. Határőrségi Tanulmányok bibliográfiája 1992-2000. szerző: Kovács Zoltánné, szerkesztette: Kaposi Attila határőr mérnök alezredes Kiadja: Határőrség Tudományos Bizottsága
4. Belügyi Szemle 2001-2005. évfolyamok tartalom- és névmutatója
5. Hadtudomány 1998-2005. évfolyamok tartalom- és névmutatója
6. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények Pécs, 2004. I., II., III. HU ISSN 1589-1674

Melléklet

„SZAKIRODALMI KUTATÁS” tárgyú feladat kidolgozása

„Az Európai Unió biztonság- és védelempolitikájának megjelenése a Határőrség idegenrendészeti tevékenységének gyakorlati megvalósításában”

című doktori (PhD) értekezéshez

Készítette: Zán Krisztina hőr. alezredes, I. éves PhD hallgató

1. BAJTAY Péter: *A közös kül- és biztonságpolitika evolúciója*. Budapest, Európai Tükör, 1997/6.
2. BALOGH Boglárka: *A magyar biztonságpolitika lényeges kérdései 1990-től napjainkig*. Budapest, ZMNE 2004.
3. BARABÁS E.: *Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája*. Budapest, Európai Tükör, 1997/21. p. 139-161.
4. BARNA Ferenc: *Számítógépes programok alkalmazása az idegenrendészeti szakterületen*. Szentendre, ZMNE 1999.
5. BENES Károly: *Kül- és biztonságpolitika az Európai Unióban. Közös védelem az ezredforduló után?* Budapest, ZMNE 2004.
6. CSÁMPAI Ottó: *A nemzetközi migráció, mint transznacionális veszélyforrás*. Budapest, Társadalom és Honvédelem, 5/1. sz., p. 26-37.
7. Dr. CSENTE Zoltán: *A Határőrség idegenrendészeti feladatai*. Budapest, Határőrségi Tanulmányok, 1994/1. p. 1-10.
8. Dr. CSENTE Zoltán: *Az illegális migrációban érintett személyek államhatáron történő átadás-átvételével összefüggő határőrségi feladatok és az eljárás rendje*. Budapest, Határőrségi Tanulmányok, 1998/1. Különszám p. 1-72.
9. CZVITKÓ Zoltán: *A kiutasítási eljárás és gyakorlati végrehajtása az Orosházi Határőr Igazgatóságon 1994-1998*. Budapest, ZMNE 1999.
10. DEMKÓ Attila: *A Magyar Köztársaság biztonságpolitikai környezetének változásai*. Budapest, Hadtudomány, 2004/1. p. 17-26. ISSN 1215-4121
11. DUNAY Pál: *A közös kül- és biztonságpolitika*. In Kende T. (ed.): *Európai közjog és politika*, Budapest, 1995. Osiris.
12. *Európai kiadatási egyezmény és kiegészítő jegyzőkönyvei*. Budapest, Európa Tanács Információs és Dokumentációs Központ, 2001. ISBN 9287100187
13. FAZEKAS István: *A legális és illegális migráció Magyarországon*. Budapest, ZMNE 1999.
14. GAZDAG Ferenc: *Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája*. Budapest, Osiris Kiadó, 2000. ISBN 963 379 956 2
15. GAZDAG Ferenc: *Magyar biztonság- és védelempolitikai dokumentumok 1989-1998*. I-II. k. Budapest, 1999. SVKI.
16. GYÖRÖSI István: *Az igazgatóság együttműködése, kapcsolattartása az idegenrendészeti feladatok során*. Budapest, ZMNE 1999.

17. HARGITA Árpádné: *Európa zsebkönyv: Az Európai Unió és Magyarország*. Budapest, Európai Együttműködési Alapítvány 1995. ISBN 963 04 5852 7
18. HEIBOURGH Francois: *Az európai védelem felé*. Párizs, Institute for Security Studies Western European Union, 2000. ISBN 9638117
19. HÉJJA István: *Magyarország euro-atlanti csatlakozása*. Biztonságpolitikai füzetek, Budapest, TIT HABE, 1998.
20. HORTOBÁGYI Ferenc: *Az ujjnyom kriminalisztikai jellemzői a Határőrség idegenrendészeti, bűnügyi tevékenysége során*. Budapest, ZMNE 1999.
21. HORVÁTH Ferenc: *Nem katonai jellegű fenyegetések Európában a XXI. század küszöbén, különös tekintettel a migrációs folyamatokra*. Budapest, ZMNE 2004.
22. HORVÁTH J.: *Az európai integráció története napról-napra*. Budapest, 1997.
23. HORVÁTH Károly: *A migráció, mint korunk biztonsági kihívása*. Budapest, ZMNE 2001.
24. JAKUBOVICH Nóra: *A migráció az Európai Unióban és Magyarországon*. Budapest, Belügyi Szemle, 2000/3.
25. KATONA Andrea: *NATO-EU-csatlakozás és a védelmi szektor*. Budapest, ZMNE 1999. ISBN 963 03 78930
26. KŐSZEGVÁRI Tibor: *A nemzetközi biztonságot fenyegető új kihívások és kockázatok*. Budapest, ZMNE 1999.
27. LUKÁCS Éva: *Migráció és Európai Unió*. Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium, 2001. ISBN 9630066548
28. MATUS János és PATAKI Gábor Zsolt: *Biztonságunk az ezredfordulón: a magyar nemzeti biztonsági stratégia és katonai doktrína*. Budapest, CKK 1998. ISBN 9630364093
29. MATUS János: *Az európai biztonság problémái a múltban és a jelenben*. Budapest, ZMNE 1999.
30. NAGY László: *Az EU közel fél évszázados történetéből*. Budapest, Hadtudomány, 2004/2. p. 3-12. ISSN 1215-4121
31. NAGY László: *Európai biztonságpolitikai intézmények múltja és jelene*. Budapest, Hadtudomány, 2002/2.
32. NAGY Sándor: *A kiutasítási eljárások tapasztalatai a Nyírbátori Határőr Igazgatóságon az 1993. évi LXXXVI. törvény hatályba lépésétől napjainkig*. Budapest, ZMNE 2000.
33. SALLAY Attila: *Magyarország vívmányai a migráció kezelésében*. Budapest, ZMNE 2002.
34. SALLAY János: *Határellenőrzés az Európai Unióban*. Budapest, Hanns Siedel Alapítvány, 2000. ISBN 9630025825
35. SIMONNÉ BERTA Kriszta: *A bel- és igazságügyi együttműködés az európai integráció folyamatában*. Budapest, Belügyi Szemle, 2000/3.
36. SZABOLCS Ottó, FISCHER Ferenc és GAZDAG Ferenc: *Biztonságpolitika*. Budapest, SVKI 1997.
37. SZABÓ A. Ferenc: *Nemzetközi migráció és biztonság*. Budapest, Hadtudomány, 2004/1. p. 27-38. ISSN 1215-4121
38. SZABÓ A. Ferenc: *A migráció biztonságpolitikai jelentősége az EU-bővítés tükrében*. Budapest, Hadtudomány, 2000/4. p. 27-38.
39. SZABÓ A. Ferenc: *A nemzetközi migráció, mint biztonságpolitikai kérdés. Ki őrzi az őrzőket?* Joó Rudolf Emlékkönyv, Budapest, 2002. Külügyminisztérium. p. 163-172.

40. SZABÓ A. Ferenc: *A migráció történelmi és biztonságpolitikai jelentősége az EU bővítés tükrében*. Budapest, Védelmi Tanulmányok, SVKI 2000. ISBN 9638117
41. SZAMOSVÖLGYI Csaba: *Az Európai Unió joganyagából, Schengeni egyezményből adódó követelmények a határellenőrzés végrehajtására*. Budapest, Határőrségi Tanulmányok, 1997/1. p. 1-61.
42. SZILÁGYI Ilona Mária: *Az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikájának kialakítása, Magyarország kapcsolata ezzel*. Budapest, ZMNE 2003.
43. SZŰCS T.: *Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája*. Budapest, Európai Tükör, 1998. nov.
44. TELLER Tamás: *A kialakuló európai biztonsági rendszer és a lehetséges integrációk*. Budapest, ZMNE 1998.
45. ÚJFALUSI Zsolt: *A globalizáció hatása a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájára*. Budapest, ZMNE 2004.
46. DR. VARGA Mária: *A nemzetközi és magyar migráció értelmezése és összefüggései, a foglalkozáspolitikával történő összehasonlítás lehetőségei*. Budapest, Határőrségi Tanulmányok, 1995. p. 1-85.
47. VAS Gizella: *A határellenőrzés és az illegális migráció elleni fellépés az Európai Unióban*. Budapest, Belügyi Szemle, 2000/3.
48. VÖLGYI Julianna: *Az Európai Unió biztonság- és védelempolitikájának helyzete, megvalósításának lehetőségei, különös tekintettel a katonai képességek kialakítására*. Budapest, ZMNE 2003.
49. ZARA Pál: *A Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alakulása az integrációs folyamatok tükrében, különös tekintettel a NATO és az EU csatlakozásra*. Budapest, ZMNE 2004.

